

конодавчо доцільно продовжувати досліджувати підняту проблематику. На нашу думку, прийняття Проекту Податкового кодексу може вирішити цю проблему, адже тоді суб'єкт малого підприємництва не буде звільнятися від сплати земельного податку і це вирішить більшість спорів.

Література

1. Земельний кодекс України.
2. Цивільний кодекс України.
3. Закон України "Про плату за землю" від 03.07.92 р., № 2535-XII (із змінами і доповненнями).
4. Закон України "Про оренду землі" від 06.10.98 р., № 161-XIV (із змінами і доповненнями).
5. Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва" від 03.07.98 р., № 727/98.
6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про роз'яснення Указу Президента України від 3 липня 1998 р. № 727" від 16.03.2000 р., № 507.
7. Газета "Власне діло" № 23 від 5 грудня 2005 р.
8. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.sta.gov.ua>
9. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.kmu.gov.ua>
10. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.arbitr.gjv.ua>
11. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.yur-gazeta.com>
12. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.visnuk.com.ua>
13. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.dtk.com.ua>
14. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.justinian.com.ua>
15. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.kontrakty.com.ua>

УДК 331.556.46 + 338.43.477

Доц. Є.Й. Майовець, канд. екон. наук;
аспір. Л.В. Козак – Львівський НУ ім. Івана Франка

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто актуальні проблеми дослідження взаємозв'язку формування підприємницького середовища та трудової міграції в Україні. Проаналізовано вплив міграційного чинника на функціонування регіонального ринку праці. Вказано особливості міграційних напрямів, зокрема їх характер та силу, традиції міграційної поведінки населення регіону.

Ключові слова: підприємництво, підприємницьке середовище, ринок праці, міграція, трудова міграція, міграційні процеси, міграційна поведінка, міграційний чинник.

*Assist. prof. Ye.Yo. Mayovets; post-graduate L.V. Kozak –
L'viv NU named after Ivan Franko*

Influence of labour migration is on development of enterprise in Ukraine

The article is dedicated the issues of the day of research of intercommunication of forming of enterprise environment and labour migration in Ukraine. Influence of migratory factor is analysed on functioning of regional labour-market. The features of migratory directions are indicated, in particular their character and force, traditions of migratory conduct of population.

Keywords: enterprise, enterprise environment, labour-market, migration, labour migration, migratory processes, migratory conduct, migratory factor.

В умовах становлення ринкових відносин особливо актуальним є глибоке, всебічне вивчення впливу трудової міграції на формування та функціонування ринку праці і розвиток сприятливого підприємницького середовища. За роки перехідного періоду українське суспільство стало свідком і учасником цілого ряду соціально-економічних трансформацій, що змінили ситуацію у різних сферах суспільного життя, умовами до структурних змін, посилили напруження в соціальній сфері і негативно вплинули на рівень життя населення всіх регіонів України. Особливих змін зазнав ринок праці, становлення якого супроводжувалось вивільненням великої кількості працівників, посиленням проблем зайнятості та працевлаштування. У Львівській області, як і в інших регіонах держави, трансформаційні процеси супроводжувались високим рівнем безробіття, неповною зайнятістю, низькими заробітками. Водночас, доступність вільного перетину кордону сприяла виїзду наших громадян з метою пошуку роботи до інших країн. Внаслідок цього міграційні процеси набули масового характеру.

Дослідження проблем трудових міграцій та їх впливу на формування підприємницького середовища є в колі зору багатьох учених [1-3, 5]. Однак основна увага зосереджується на суперечності цього явища для становлення національної економіки. Водночас мало уваги приділяється соціальним, політичним та економічним наслідкам. Зокрема, М. Шульга акцентує на негативних аспектах трудової міграції для української економіки, оскільки вона супроводжується виїздом з країни найактивнішої, найосвіченішої і конкурентоспроможної верстви населення [7, с. 14]. Відомий дослідник у сфері зайнятості та трудових міграцій Елла Лібанова вказує на масштаби цього явища, зокрема що "близько двох мільйонів економічно активних громадян України працюють за кордоном" [3, с. 4].

Варто зауважити, що дослідження проблем взаємозв'язку підприємництва та міграції населення були у центрі уваги українських вчених-економістів ще у ХІХ ст. Значну увагу їх аналізу присвятив І. Франко. Зокрема, у дослідженні "Про працю" (1881 р.) він намагався з'ясувати, як виникла наймана праця, як формується заробітна плата і як вона впливає на міграцію населення [6, с. 68].

Сучасні вчені-економісти М. Долішній та С. Злупко вважали, що головною умовою функціонування підприємництва є наявність ефективного ринку праці, вагомою складовою якого є трудова міграція [1, с. 151].

Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між міграційними процесами і розвитком підприємництва потребує врахування і уточнення різноманітних аспектів організації функціонування ринку праці. Вважаємо, що ринок праці – вагома складова підсистема національної економіки, функціонування якої забезпечує: залучення праці як економічного ресурсу до сфери виробництва; узгодження та координацію попиту та пропозиції на ринку праці; купівлю-продаж праці та визначення її ціни (заробітної плати); забезпечення зайнятості населення за допомогою механізму найму; організації оплати праці, соціального страхування та належних умов праці; соціальний захист найманих працівників; формування за допомогою підвищення кваліфікації та пе-

реновчання, професійно-кваліфікаційної структури робочої сили. Проведені дослідження засвідчують, що сучасний ринок праці характеризується стійким зниженням попиту на робочу силу і зростання обсягу пропозиції. Вищезазначене зумовлене дією багатьох чинників, серед яких основними є: баланс основних макроекономічних пропорцій; галузева структура господарства; ступінь науково-технічного розвитку; рівень життя населення; ступінь сформованості ринкових відносин; стан соціальної та виробничої інфраструктури та міграція населення.

Міграція за межі країни, яка за часів адміністративно-командної системи господарювання була неможливою, у ринковій – стає поширеною, доступною для різних соціальних груп населення, що проявляється у посиленні трудових міграційних процесів, зростанні мобільності працездатного населення тощо. На нинішньому етапі формування ринку праці міграція населення є вимушеною і у переважній більшості випадків має нелегальний характер. Недостатня увага держави цієї даної проблеми спричиняє появу цілої низки деструктивних явищ. Нелегальний характер трудових міграцій стає причиною порушення прав людини, зростання криміногенної ситуації та тіньового сектора економіки.

Загальновизнаним є те, що трудова міграція як процес переміщення населення з метою працевлаштування, формується внаслідок дії складного комплексу економічних, політичних, професійних та інших мотивів, пов'язаних з неможливістю задоволення відповідних потреб населення.

Сьогодні становлення регіонального ринку праці відбувається в умовах значної інтенсивності трудових міграцій. Нині в Європі та інших країнах сформувався стійкий попит на українські трудові ресурси. Їх основною конкурентною перевагою є найм на роботу за оплату, що у декілька разів нижча за ту, яку роботодавець виплачує громадянам своєї країни. Міграція населення має певні регіональні особливості. За результатами досліджень, основними центрами тяжіння трудових мігрантів Львівщини є такі країни як: Італія (здіянні переважно жінки старшого працездатного віку, які працюють: домашньою прислугою, нянями, гувернантками, доглядають за хворими та престарілими. Перебування довгострокове (2-3 роки); Греція (мігрують переважно жінки різного віку, які працюють: домашньою прислугою, танцівницями у ресторанах та кафе, доглядають старших людей); Іспанія (характерним є довгострокове перебування мігрантів, які працюють на сільськогосподарських роботах (збір овочів та фруктів); переробних підприємствах; у будівництві; у сфері послуг (готелях, кафе, ресторанах); ремонтних роботах); Португалія (здіянні переважно кваліфіковані чоловіки робітничих спеціальностей: будівельники, промислові робочі; Польща та Чехія (працевлаштовуються як чоловіки, так і жінки на різні види робіт (переважно малокваліфіковану) на короткострокове перебування); Угорщина та Туреччина (має характер "човникової" міграції, основна мета якої – закупівля товарів). За інформацією дипломатичних представництв України, у Туреччині на заробітках нині перебувають 35 тис. українців; Росія (мігрують переважно чоловіки будівельних професій та малокваліфіковані працівники) [2].

Такі особливості, як географічне розташування області, наявність налагодженого транспортного сполучення з країнами, до яких виїжджають трудові мігранти, традиції міграційної поведінки, налагодженні зв'язки з іншими працівниками-мігрантами істотно впливають на географію поїздок мігрантів, спосіб їх зайнятості за кордоном.

Вплив міграційного чинника на розвиток підприємництва має свої особливості щодо сили та характеру їх прояву і значною мірою залежить від соціально-економічних передумов розвитку окремих регіонів. Таким чином, демографічна ситуація і особливості господарської системи регіону впливають на формування міграційної поведінки населення, визначають її тривалість та напрям.

За словами заступника директора Львівського обласного центру зайнятості В. Буртника, "Трудова міграція, як кожне явище, має свої негативи і плюси. Один з позитивів – це те, що трудова міграція зменшує навантаження на ринок праці. Якщо додати до 60 тис. безробітних, які зараз налічуються в області, тих, що виїхали за кордон, то вийде приблизно 200 тис. не працюючих осіб. Цифра доволі велика, у цьому аспекті трудова міграція – це плюс, але необхідно зважити і на те, що трудова міграція – це тисячі розбитих сімей та соціальних сиріт, без визначеного майбутнього" [4, с. 2].

Для виникнення, формування й функціонування підприємництва необхідні певні умови, зокрема можливість вільного пересування на ньому громадян, вільного вибору роботи, тобто юридична свобода працівника, можливість самостійно розпоряджатися своєю здатністю працювати. Якість життя, рівень доходів і добробуту прямо пов'язані з ситуацією на ринку праці. Процеси вивільнення і перерозподілу робочої сили через процеси міграції визначають рівень доходів і формують структуру витрат населення, яке проживає в межах даного регіону. Однією з причин посилення впливу міграційного чинника на функціонування національного підприємництва є низький рівень заробітків. За результатами численних соціологічних досліджень, близько 80 % учасників трудових міграцій не мали постійної роботи в Україні, понад 10 % перебували в неоплачуваних відпустках [2]. Отже, на сьогоднішньому етапі формування регіонального ринку праці трудова міграція істотно зменшує соціальну напругу і сприяє надходженню додаткових коштів в економіку України і Львівської області зокрема. Одним із негативних наслідків впливу трудових міграцій на функціонування ринку праці є втрата кваліфікації працівниками-мігрантами. Так, особи з високим рівнем професійної підготовки через нелегальний характер працевлаштування і досить часто невисокий рівень знання мови країни, де вони працевлаштовуються, виконують за кордоном малокваліфіковану роботу. Одним зі шляхів скорочення масштабів і подолання негативних наслідків трудових міграцій є розроблення і впровадження цільових програм для повернення працівників-мігрантів, включаючи можливість легалізації зароблених коштів в Україні.

Отже, на нинішньому етапі формування підприємництва в Україні міграційний чинник має значний вплив, оскільки послаблює прояви негативних наслідків процесів безробіття. Проте трудові міграційні процеси у своїй

основі є глибоко суперечливими. Міграційні переміщення працездатного населення дають змогу згладжувати деякі з поточних економічних труднощів і суперечностей економічного розвитку, але водночас призводять до нагромадження багатьох суперечностей, пов'язаних з переважно нелегальним характером трудових міграцій. Велика масштабність міграційних процесів, особливо кваліфікованих кадрів, є причиною значних втрат інтелектуального потенціалу країни. Гостро відчувається негативний вплив трудових міграцій на формування регіонального ринку праці. Відтак, багатоаспектний вплив трудовий міграцій на різні аспекти життєдіяльності населення України вимагає активізації зусиль держави щодо захисту інтересів її громадян, а на регіональному рівні – врахування особливостей міграцій в соціально-економічному розвитку регіону. Особлива увага має бути зосереджена на оцінці та врахуванні міграційних потоків з позиції комплексно-пропорційного розвитку регіонів, успішність якого визначає стабільність національного господарства.

Таким чином, можна стверджувати, що вплив трудової міграції на формування та функціонування ринку праці держави і підприємництва загалом є вагомим. Її масштабність, складність і неоднозначність вимагає від держави постійної уваги, цілеспрямованих дій, результативність яких безпосередньо залежать від рівня володіння проблемою, інформаційного забезпечення її вирішення, постійного наукового моніторингу за розвитком міграційних процесів і наслідків їх впливу на формування ефективного підприємницького середовища.

Література

1. Долішній М.І., Злупко С.М., Злупко Т.С., Токарський Т.Б. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці. – Львів: Вид-во Львівського ІВС, 1997. – С. 151.
2. Левцун О. Зовнішня трудова міграція з України як демографічна проблема. – 2006. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.dialogs.org.ua>.
3. Лібанова Е. Людина на ринку праці// Урядовий кур'єр. – 2004, 20 квітня.
4. Міграція населення Львівської області у 2004. Статистичний щорічник. – Львів, 2004. – 56 с.
5. Пирожков С., Малиновська Е., Хомра А. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект: Монография. – К.: НИПМБ, 2003. – 134 с.
6. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К., 1986, т. 44. – Кн. 1. – С. 68.
7. Шульга Н.А. Великое переселение: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. – К., 2002. – С. 14.

УДК 331.024 *Асист. Ю.В. Максимець – Львівський НУ ім. Івана Франка*

СТИМУЛЮВАННЯ ТА МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЗАЙНЯТИХ У НЕСПРИЯТЛИВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто проблеми стимулювання і мотивації праці зайнятих на шкідливих і небезпечних роботах. Визначено механізм пільгово-компенсаційної системи за несприятливими умовами праці.

Ключові слова: стимулювання, мотивація, страхування, компенсація, пільга.